

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 67 Yıl: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 67 Year: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Doi Number:
<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3750>

SUÇA SÜRÜKLENEN VE HAKKINDA DANIŞMANLIK TEDBİR KARARI VERİLEN ÇOCUKLARIN SUÇA SÜRÜKLENME NEDENLERİ: NİTEL BİR ÇALIŞMA*

REASONS FOR JUVENILE DELINQUENCY OF CHILDREN WHO HAS PUSHED TO CRIME AND HAS CONSULTING MEASURE: A QUALITATIVE STUDY

Aysel TEKGÖZ OBUZ**

Öz

Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ve suça sürüklenen çocuklar ve aileleri ile yapılan bu çalışmada, çocuğun suça yönelmesinde, ailenin ve diğer faktörlerin (okul, ekonomik/çalışma durumu, arkadaş, sosyal çevre, medya ve internet) etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen, farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip 20 kız ve erkek çocuk ve aileleriyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen cevaplar deşifre edilmiş ve nitel veri analiz programlarından "MAXQDA18" ile elde edilen veriler analiz edilmiştir. Çalışmada, çocukların suça sürüklenmesinde bireysel nedenlerden ziyade toplumsal faktörlerin etkili olduğu görülmüştür. Çocukları suça yönelten en önemli faktörün aile içi sorunlu ilişkiler olmakla beraber sırasıyla; arkadaş/akran, okul, sosyal çevre (akrabalık, komşuluk, yaşanılan yer), medya, ekonomik faktörler ve madde kullanımı olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Çocuk Suçluluğu, Suça Sürüklenen Çocuk, Aile.

Abstract

This study conducted with juveniles who were given a counseling service, who were pushed to crime and with their families. The aim of the study is investigation of the effects of the family and other factors (school, economic / working status, friend, social environment, media and internet) on the inclining of the juvenile to the crime. Qualitative research methods used in this study. In-depth interviews were conducted with twenty girls and boys who have different socio-cultural characteristics, who were pushed to crime whose given a counseling servic and with their families. Answers obtained from the questions were translated from voice record to text. Then the collected data were analyzed using "MAXQDA 18", one of the qualitative data analysis programs. In this study, it is seen that social factors rather than individual causes are effective in pushing children to crime. Although the most important factor in pushing children to crime is problematic relations within the family members, the other factors which dragging children to crime can be written as friends/peers, school, social environment (kinship, neighborhood, place of residence), media, economic factors, and drug addiction. It was seen that children defined the concept of crime in general by referring to their own actions.

Keywords: Juvenile Delinquency, Child Pushed To Crime, Child, Family.

1.Giriş

Özellikle 2. Dünya Savaşı, 1930 Ekonomik Bunalım, Sanayi Devrimi gibi neredeyse tüm dünyayı etkileyen önemli sosyal gelişmeler, toplumsal yapıda pek çok değişikliğe sebep olmuştur. Böylece toplumun durağan olan yapısında, ani çalkantılar yaşanmış olup, sosyal yapının sarsıntılara uğradığı görülmüştür. Bu sarsıntılardan biri, hiç kuşkusuz suçluluk ve özelde de çocuk suçluluğu alanında yaşanmıştır.

*Bu makale, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet ABD' da hazırlanan "Ekolojik Sistem Yaklaşımı Kapsamında Suça Sürüklenen ve Hakkında Danışmanlık Tedbir Kararı Verilen Çocuklara Yönelik Nitel Bir Çalışma" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

**Arş.Gör.Dr., Hitit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, ayseltekgoz@gmail.com

Tüm dünyayı etkileyen çeşitli toplumsal olayların yanında ülkemizde olan başka sosyal olaylar da eklendiğinde, çocuk suçluluğunun artış göstermesi kaçınılmaz olmuştur. Bunlardan biri de 1950'lerde köyden büyük kentlere doğru gerçekleşen göçlerdeki hızlı artışlardır. Göç alan kentlerin zamanla yaşanan değişimler sebebiyle, suçun ve suçlunun üretildiği mekânlar haline geldiği görülmüş, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de suç ve şiddet davranışlarının arttığı gözlemlenmiştir (Erman, 2007, 31-32).

Çocukluk kendine özgü bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişimleri içeren bir süreci kapsar. Çocuk suçluluğu açısından konuya bakıldığında, onun büyüklerden farklı yargılanma sürecine dâhil edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Kriminoloji biliminde suçun türleri gibi tanımlarının da çokça olduğunu söylemek mümkündür. Ancak kısaca suç için, toplumun kurallarına karşı çıkararak onlara zarar veren ve gerçekleştiğinde ceza gerektiren hem toplumsal hem de küresel bir olgu da denebilir (Avcı, 2015, 49). Zastrow (2013, 406) ise suçu, yasanın ihlal edilmesi şeklinde gerçekleşen ve yerine getirilmeyen eylem, olarak tanımlamaktadır. İlk başlangıcının nasıl olduğu pek kestirilemese de çeşitli kaynaklara bakıldığında, suçun tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Suç konusunda çeşitli sistemli yaklaşımlara rastlanmaktadır. Bunlar genel olarak, suçun sebebi olarak bireysel faktörleri gören teoriler, psikoloji temelli teoriler ve sosyolojik-çevresel teoriler olarak çeşitli noktalarda ayrılmaktadır. Çünkü suç işleyen bireylerin kişisel özellikleri farklı olmakla birlikte, onları suça iten nedenler de değişkenlik gösterebilmektedir. Dolayısıyla, suç türleri çeşitlilik gösterebilmektedir (Kızmaz, 2005, 163).

Çocuk suçluluğu kavramına bakıldığında ise, İngilizce literatürde “*juvenile delinquency*” terimleriyle ifade edilen ve “*reşit olmayanın suçluluğu*” olarak çevirisi yapılabilen bu kavram, ülkemizde çocuk ve gençleri de içine alacak şekilde “*çocuk suçluluğu*” olarak kabul edilmektedir (Polat, 2014, 10).

Çocuk suçluluğunun ortaya çıkmasında birden fazla sebebin olduğu bir gerçektir. Bireyler neden suç işler?” ya da “Bazıları suç işlerken bazıları neden suç işlemez?” şeklindeki sorularla kriminoloji alanında sık karşılaşılmaktadır. Özellikle, ikinci soru fazlaca merak edilen bir konu olmaktadır. Çünkü hemen hemen aynı koşullara sahip olan bireylerden bazıları suça yönelmezken, neden diğerlerinin yöneldiği önemli bir soru/sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Adalet Bakanlığının Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün çocuk suçluluğu ile ilgili elde ettiği verilere bakıldığında, 2000 yılındaki suça sürüklen çocuk sayısı 88.991 iken 2003 yılında 124.620 sayısına ulaşmıştır. Bu artış, her 100 çocuktan 1.197'sinin, suça sürüklenme nedeniyle mahkemelere çıktığını göstermektedir. Bu oran hiç de azımsanacak nitelikte değildir. Bu oranlara benzer yurt dışında da çocuk suçluluğunda bir artış olduğu görülmüş ve bu süreçte çocuğun her türlü hakkını koruyan çeşitli yasalar ve çocuk suçluluğu konusundaki uluslararası sözleşmeler gündeme gelmiştir. Özellikle Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde ve suça sürüklenmiş çocuklar konusunda, Birleşmiş Milletler Deklarasyonlarında çocuğun hak, esenlik ve yüksek yararının korunması gerekliliği sıkça ve önemle ifade edilmektedir. Bunların yanında Avrupa Konseyi de genel olarak çocuk haklarına ve ayrıca suça sürüklenmiş çocuklara yönelik bir takım ilkeler belirlemiştir (Akyüz, 2011, 61). Bunlara göre yargılanması devam eden çocuklar masum sayılmakta, çocukları aslında mümkün oldukça tutuklamaktan kaçınılması gerekmektedir. Ancak tutuklanmasına karar verilen çocuklar varsa, onlar hakkında gerekli karar en kısa zamanda verilmeli ve çocukları koruyucu tedbirlerin uygulanması için de gereken çaba gösterilmelidir (Göç, 2006, 23).

Söylenildiği üzere suçun ortaya çıkması, bir tek nedene bağlı olmamakla birlikte bunun ne zaman ve nasıl incelenmeye başladığı da tam olarak bilinmemektedir. Tarihi çok eskiye dayanan suçluluğun, 18. yüzyılda sistematik bir şekilde ele alındığı bilgisi, literatürde karşımıza çıkmaktadır (Dolu, 2010, 32). ‘Suçluluğun neden ortaya çıktığı?’ sorusu üzerinde çokça durulan bir konudur. Ve bu konuda çeşitli kuram ve kuramcılarının olduğu görülmektedir. Örneğin Platon, ruhun hastalanması olarak nitelendirdiği suç olgusunun; haz, bilinçsizlik ve tutku olmak üzere 3 temel nedeninin olduğunu ileri sürmüştür. Suçluları toplumun düşmanı olarak gören Aristo ise, suçluluğunu belli başlı nedenlerinin; ekonomik gerekçeler ve bir takım sosyal koşullar olduğunu ileri sürer. Bu iki nedene bakıldığında suçun ortaya çıkışının bireyin çevresine bağlandığı görülmektedir (Yavuzer, 1992, 209). Kuramcılarının bu görüşlerinin yanında konu hakkında literatüre bakıldığında suçun meydana gelmesinde etkili olabilecek pek çok faktör sayılabilir. Ancak bu faktörlerin başında aile geldiği görülmektedir. Tüm kaynaklarda sıkça tekrarlandığı üzere aile, toplumun temel taşı olarak kabul edilmekte ve içinde doğup yetişen bireylerin yaşamlarına yön vermektedir.

Bronfenbrenner (1986, 724)'ın belirttiği üzere suç ve suçluluk, bir dizi sorun sonucunda meydana gelir ve bunların en temeli de ailedir. Amerikan Ulusal Suç Önleme Merkezi'nin (National Crime Prevention Centre) 2008 yılında yayınladığı raporda, ailenin öneminden bahsedilmiş olup, çocukların suça sürüklenmelerinde etkili olan temel ailesel faktörler ele alınmıştır. Bunlar; ebeveyn suçluluğu, aile içi şiddet - kötü muamele, ebeveynlerin madde kullanımı ve aile yapısı olduğunu bildirmiştir. Aile içerisinde özellikle

de erken çocukluk döneminde, yeterince sevgi göremeyen çocuk, hayatının en fırtınalı dönemlerinden biri olarak görülen ergenlik döneminde, suça meyilli hale gelebilmektedir. Böylece toplumdan intikam aldığını düşünebilmektedir (Karataş, 2016, 37). Suçlu aile bireylerinin oluşunun, ailede suça/çocuk suçluluğuna yol açabildiği de çeşitli araştırmalarla ele alınmıştır. Bu çalışmalara göre anne- baba ya da kardeşlerin suçlu oluşu, aile modellemesi yoluyla çocuklarda da etkilenmeye yol açmakta ve böylece burada suç, aile içerisinde görülen ve öğrenilen bir olgu özelliği taşımaktadır (Kızmaz, 2007, 237-238). Ailelerin dağılmış, parçalanmış olması ve huzursuz bir ortamın olması, üzerine düşen görevleri yerine getiremeyen anne-babaların varlığı da çocuk suçluluğunda etkili bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır (Yılmaz ve Eker, 2011, 179). Aile üyeleri boşanma, ölüm, ayrı yaşama ve benzeri sebepler dolayısıyla ayrı yaşayan çocuk, ruhsal anlamda kendini bir boşlukta hissedebilir. Anne-baba kaybının birini ya da her ikisini birden yaşayan çocuk, bu durumla kolay baş edemeyebilir. Bu noktada beklediği psikolojik desteği de alamayınca, kendini kolay toparlamayacağından biyoloji-psikolojik ve sosyolojik anlamda bir takım sorunlarla karşı karşıya kalabilir (Danış, 2006, 52).

Aile üyelerinin model alınması da önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Adelaide (1956, 935-936)' ın belirttiği gibi bilinç, aileden miras alınmaz fakat aile içinde, özellikle de ilk altı yaş içinde gelişir ve ailedeki davranışlar taklit edilir. "Ailedeki üç ya da beş çocuktan sadece birinin hırsızlık yapması nasıl açıklanabilir?" diye düşünüldüğünde, bunun nedeni bu çocuğun aile içinde dışlanması, kötü çocuk olarak kabul edilmesi olabilir. Eğer birden fazla çocuk böyle bir muameleye maruz kalırsa, çocuklardan bazıları hırsız olurken diğerleri cinsel bir takım suçlara yönelebilir. Göç eden bir aileden gelmek de burada etkili bir faktör olarak karşımıza çıkabilmektedir. Göç eden ebeveynler, yeni ortama uyum sağlamada stres yaşayabilmekte ve bu durum onların ebeveynlik becerilerini olumsuz etkileyebilmektedir. Çünkü göç ile beraber yetersiz beslenme koşulları, ailenin yetersiz ilgisi ve çalışmak zorunda kalmak gibi faktörler sonucunda pek çok risk de ortaya çıkabilmektedir (İçağasıoğlu Çoban, 2011, 107-122). Aile içinde yaşanan şiddet de, pek çok açıdan olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Şiddete maruz kalan, hırpalanan çocuk; zamanla daha saldırgan tavırlar sergileyebilmekte ve sorunların çözümü olarak da gördüğü şeyi, şiddeti seçebilecektir. Aile içinde hırpalanan ve şiddete uğrayan çocuk böylece, suça meyilli olabilmektedir (Gültekin Akduman, Akduman ve Cantürk, 2007, 157). Maxwel (2001, 270-275) tarafından 961 çocukla yapılan bir araştırmaya göre de, aile içinde maruz kalınan şiddet, onların anti-sosyal ve suç sayılan davranışlar sergilemesinde birebir etkili olmuştur. Kısaca şiddete dayalı unsurlar barından aile ortamı suç davranışına sebebiyet verebilmektedir.

Bütün sayılan bu faktörlerin yanında ailenin ekonomik durumu, ailenin eğitim durumu, üvey ebeveyn varlığı, kardeş sayısının çokluğu-azlığı, madde kullanan ebeveyn ya da aile üyelerinin varlığı ve benzeri faktörlerin de çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Sonuç olarak, ilgili literatür incelendiği çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olabilecek faktörler çeşitli ve çok sayıda olsa da, en önemli ortak faktörün aile olduğu görülmektedir. Her açıdan bizleri etkileyebilme özelliği taşıyan ailenin, bu kadar hassas bir konuda etkili olması kaçınılmazdır.

Suçun meydana gelmesindeki faktörlerden başka biri" sosyo- kültürel çevre"dir. Çocuk suçluluğunda etkili olan en önemli faktörlerden biri bireyin sosyal çevresidir. İçinde yaşanılan toplumun kültürü, normları, değerleri birey açısından önemli bir değere sahiptir. Örneğin kültür, hem olumlu hem de olumsuz bir takım davranışların bireyler tarafından gerçekleştirilmesine olanak sağlar. Olumlu davranışlar, istenen davranışlara, uyma ve düzene sebebiyet verirken olumsuz davranışlar, bunun tam aksine istenmeyen, onaylanmayan davranışlara, uyumsuzluğa, düzensizliğe hatta şiddet, saldırganlık ve suça sebebiyet verebilmektedir. Sutherland ve arkadaşları da suçlu davranışın bir takım bireysel özelliklerden ziyade, sosyo- kültürel çevrenin o davranışa attığı değer sonucunda ortaya çıkabileceğini savunmuşlardır. Tıpkı bunun gibi bireyin içinde yaşadığı sosyal çevrenin, suçlu görülebilecek bir davranışı öyle görmemesi de o davranışın gerçekleştirilmesine sebebiyet verebilmektedir (Kızmaz, 2005, 162).

Bireyin sosyal çevresini oluşturan en önemli alanlardan biri okuldur. Okul, çocuğun sosyalleşmesinde etkili olan en önemli faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamanının çoğunu okulda geçiren birey için okul ortamı, son derece önemli olmaktadır. Okul, bireyin hem eğitim kariyerinin geliştirildiği hem de sosyalleşmesinin gerçekleştirildiği ortamlardan biri olarak kabul edilir. Gottfredson ve Hirschi (1990, 161) okulun aile kadar önemli bir işlevinin olduğunu ve bireyin öz-kontrol mekanizmasının denetlenmesinde önemli bir göreve sahip olduğunu ileri sürmektedirler. Düşük akademik başarı oranının, beraberinde okul ortamında istenmeyen bir takım davranışları da getirebildiği, çeşitli araştırmalar yoluyla ortaya konmaktadır (Hagan, 1991, 248). Victor Hugo'nun dediği gibi "Bir okul bir hapisane kapatır" mı? Yoksa okul ortamında yaşanan olumsuz deneyimler, yeni hapisaneler mi yaratır? tartışılabilir. Çünkü yapılan bazı çalışmalara göre okul ortamında yönetici, öğretmen ve diğer öğrencilerin çocuğa karşı olumsuz

tutumları, okul kurallarının katılığı, okula olan ilginin azlığı vb. sebeplerin çocuğun suça sürüklenmesinde önemli birer belirleyiciler olabileceğini ortaya koymuştur (Avcı, 2015, 166).

Çocuğun en önemli sosyal çevre faktörlerinden biri de 'akran grubu' dur. Suç etiyojisi ile ilgili araştırmalara bakıldığında, suç ve arkadaş ilişkileri arasındaki bağlantıyı ele alan pek çok çalışma karşımıza çıkmaktadır. Bazı çalışmalar, suç açısından yaklaşıldığında hem suça sürüklenen hem de suça sürüklenmemiş olan çocuklar açısından, arkadaşlık ilişkilerinin heterojen bir özellik sergilediklerini ileri sürmektedirler. Örneğin; Brenden, Vitaro ve Bukowski (1998, 244)'in Kanada'da yaşayan 267 kız ve erkek çocuk ile yaptıkları bir çalışmaya göre, ilkokula giden çocuklarda ailedeki öz-saygı ve liseye giden çocuklarda arkadaşları tarafından reddedilme ve suça sürüklenmiş arkadaşlar ile arkadaşlık etme durumunun olduğu akran etkisi, suça sürüklenmeyi oldukça etkilemektedir. Akranların bir araya gelerek, istenmeyen davranışları sık sık tekrarladıkları bir topluluk oluşturdukları da zaman zaman görülebilmektedir. Bu topluluklar birer çete halinde olabilmektedir. Grupların, çetelerin oluşma nedenleri çoğunlukla da bir takım karşılanmayan beklenti ve ihtiyaçlar, başka yerde onaylanmama, dinlenilmeme, önemsenmeme düşüncesi ve hatta sevilme hissi vb. şekillerde sıralanabilir (Vigil, 2002, 9). Daha çok belli bir şehir ya da topluluk içinde yapılan araştırmaların aksine, ABD' de yapılan bir araştırmayla toplam 11 şehirdeki 42 okuldan 5,935 kişilik 8. sınıf öğrencisine yönelik anket uygulanmıştır. Bu çalışmayla çete üyesi olan ve olmayan çocukların suç sayılabilecek davranışları ve bu kişilerin bir takım demografik özellikleri incelenmiştir. Çalışmanın temel amaçları farklı olsa da sonuçlara bakıldığında bir akran etkisinin olduğu söylenebilmektedir (Esbensen ve Winfree, 1998, 505-506).

Çocuk suçluluğunda karşımıza çıkan en önemli nedenlerden biri de, çağımızın parlayan yıldızı olarak kabul edilebilen, kitle iletişim aracı ve medyadır. Dönmezer (1994, 396) 124 suça sürüklenmiş çocuk ile yaptığı bir çalışmaya bakıldığında, bu çocukların % 29 gibi önemli bir oranının daha çok şiddete dayalı savaş ve cinayet içerikli filmlerden hoşlandığı ve sinemaya giderken bu tarz filmler tercih ettikleri görülmüştür. Yine literatürde sıkça karşılaşılan suça sürüklenme faktörlerinden biri de bireylerin ekonomik durumu olmaktadır. Düşük ekonomik seviye, çoğunlukla suç ile yakından ilişkili olmaktadır. Düşük ekonomik koşullarda büyüyen çocuklar, kimi zaman ailelerine destek olmak ve bir takım ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, çalışma hayatıyla erken yaşta tanışmak zorunda kalmaktadırlar. Yaşıtları, okulda eğitim görürken kendileri ya eğitime ara vermek ya da okul dışı saatlerde çalışmak durumunda kalabilmektedirler. Bu durum çocuğu, sosyal çevredeki riskli, zorlu, tehlikeli, istismara-suç ve sapmaya açık bir çevreye maruz bırakabilmektedir (Uluğtekin, 1994, 75). Güngör (2008, 25) tarafından sokakta çalışan ya da yaşayan 510 çocuk hakkında yapılan bir araştırmaya göre, sahip olduğu yaşam koşulları kötü olanların, daha çok suça sürüklendiğini belirten çalışmaya bakıldığında bu durum daha net anlaşılacaktır. Çünkü sokaklar, çocuklar için adeta birer risk ve suç mekânları olabilmektedir.

Gerek yurtiçi gerekse yurt dışında yapılan bir takım araştırmalar, madde kullanımı ile suç arasında da bir ilişki olduğunu ve madde kullananların, hayatında bir ya da birkaç kez suçlu sayılabilecek davranışlarda bulunduğunu göstermiştir. Ögel ve Aksoy (2006, 15)'un İstanbul, Ankara, İzmir ve Elazığ'da bulunan tutuklu veya hükümlü 270 erkek çocukla yaptıkları bir araştırmaya göre, bu çocukları yaşlıları ile birlikte ele alındığında daha yüksek oranda madde kullandıkları görülmüştür. Yetişkin suçlularla yapılan bazı çalışmalara bakıldığında, bu kişilerin daha küçük yaşlardan itibaren madde kullandıkları ve bu alışkanlıklarının ilerleyen yaşlarda da devam ettiği görülmektedir (Kızmaz, 2006, 141-142). Suça sürüklenmekte etkili olabilecek faktörlerin değerlendirildiği bu çalışmada, elbette yukarıda sayılan nedenler tek başına yeterli olmayabilmektedir. Çünkü suça sebebiyet verecek faktörler, belki saymakla bitmez. Konu hakkında ilgili literatür incelendiğinde yukarıda sayılan faktörlerin yanında göç, din ve benzeri çevresel koşulların yanında bir takım bireysel faktörler yani; bireyin kendi kişisel özellikleri, karakter yapısı, yaşı, cinsiyeti, genetik durumu, biyolojik ve psikolojik durumu da etkili olduğu söylenebilir.

Bu çalışma, suça sürüklenen çocuğun korunması ve desteklenmesini amaçlayan tedbir kararlarından danışmanlık tedbir kararı alan çocukların, başta aile olmak üzere suça sürüklenme nedenleri, çocuğun ve ailenin kendi anlatımları yoluyla değerlendirilmesi amacından yola çıkılarak hazırlanmıştır. Türkiye'de suç ve çocuk suçluluğuna dair pek çok çalışma yapılmıştır fakat hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ve suça sürüklenen çocuklara yönelik çalışmalar yok denecek kadar az sayıdadır. Bu nedenle az çalışılmış bir çalışma grubu hakkında yapılan ve hem aile hem de çocukların birlikte anlatımına yer veren bu çalışmanın, ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği tercih edilmiştir. Nicel araştırma yöntemlerine oranla nitel araştırma, daha derinlemesine bilgi sağlamakta ve geleneksel araştırma yöntemleriyle zor ifade edilen sorulara cevap bulmak için gerekli olmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak,

Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012, 234-235). Ayrıca nitel araştırma yöntemi, hem araştırmacının yorum ve analiz gücüne dayanan hem de deneysel sosyal çevreden kopmayan bir yöntem olmaktadır. Nitel araştırmanın en önemli özelliklerinden biri araştırmacıya, araştırmanın tasarımı ve gerçekleşmesi esnasında esneklik hakkı tanınmasıdır. Bu sayede önceden öngörülemeyen bazı önemli bilgilere ulaşmayı da kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda araştırmacının deneysel sosyal dünyayı resmetmesini içerir (Neuman, 2012, 324-325; Patton, 2014, 3-4).

Nitel araştırma, muhattap olunan kişiyle derinlemesine mülakat, görüşme gibi yöntemlerle yüz yüze iletişim olanağı tanınması dolayısıyla tercih edilen bir yöntem olmaktadır. Ayrıca bu tarz çalışmalar ile gerçek hayatta var olan olay ve olguların derinliklerine inilerek konu hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmeye çalışılmaktadır (Kümbetoğlu, 2005, 15). İşte belirtilen bu sebeplerden dolayı bu çalışmada, araştırılmak istenen problemi yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemek istendiğinden nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

Nitel araştırmalarda öncelikli amaç genelleme yapmak olmadığından, olay ya da olguyu derinlemesine çalışmak önemli olmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, 118). Bu çalışmada da genelleme amacı taşımadan gerçekleştirilmiştir. Konya ilinde bulunan ve haklarında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklar ve aileleri çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde bir takım kriterler göz önünde tutulmaktadır. Bunlardan bazıları çocuklar için; suça sürüklenen çocukların haklarında verilen tedbirler, suça yöneldiği dönemdeki yaşlarına bağlı yaş grupları, her iki cinsiyetten de çocuğun olması, işlenen suç türü, suç tekrarına durumu, aile yapısı..vb. olmaktadır. Katılımcılar, Konya ilinin farklı bölgelerinde yaşayan ve aile yapısı başta olmak üzere, farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip, haklarında danışmanlık tedbir kararı verilen, 12-18 yaş grubu kız ve erkek olmak üzere 20 çocuk ve ailelerinden oluşmaktadır. Araştırmada görüşülen çocukların 15'i erkek, 5'i ise kız çocuğudur. Çocuklarla yapılan görüşmeler genellikle okul rehber öğretmenine ait odada, ailelerle ise çoğunlukla ev ortamında gerçekleşmiştir.

Çalışmada tematik içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen verilerden bir veri seti oluşturulmuş ve kategoriler belirlenmiştir. Çalışmada elde edilen veriler MAXQDA 18 nitel veri analiz programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

Suçta sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuk ve aileleri ile derinlemesine görüşme yapılarak, suça sürüklenmekte etkili olan faktörleri ele alan bu çalışma, daha kapsamlı bir araştırmanın bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu başlık altında katılımcı çocuklara; "Sizce suça sürüklenmekte etkili olan faktörler nelerdir? Neden?" ve ailelere; "Sizce çocuğunuzun suça sürüklenmesinde etkili olan faktörler nelerdir? Neden?" şeklinde yöneltilen sorulardan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çalışmada katılımcıların kimliklerinin gizliliği esasına dayanarak kimlik bilgileri yerine çocuklar için Ç1,Ç2.., aileler için A1, A1.. şeklinde bir tanımlama yapılmıştır.

Çocukları suça sürükleyen nedenlere genel olarak bakıldığı zaman daha çok çevresel faktörlerin ön planda olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin çocukların, ergin yaşa erseler bile yaptıklarının karşılığını tam olarak kestirememelerinden ve henüz fiziksel- zihinsel gelişimlerini tamamlamamış olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Çalışmada çocukların suça sürüklenme nedenlerinin neler olduğu ile ilgili sorulara verilen cevaplara bakılarak, bazı ana tema ve alt temalar ele alınmıştır. Bu ana temalar; "Okulun Etkisi", "Arkadaş/Akran Etkisi", "Sosyal Çevrenin Etkisi", "Kitle İletişim Araçları ve Medya Etkisi", "Ekonomik Durum" ve "Aile Faktörü" şeklinde sıralanabilir.

3.1. Okulun Etkisi : "Bundan Olmaz, Sanayiye Gönder"

Çalışmadaki çocuklar, okulda vakit geçirerek dışardaki bazı tehlikelerden ve kötü ortamlardan (kendi deyimleriyle) uzak kaldıklarını ve boş zamanlarının azlığına bağlı olarak, suç sayılabilecek ortamlarla daha az etkileşim halinde bulduklarını düşünmektedirler. Bu bulguya benzer şekilde Kızmaz ve Bilgin (2010, 273)'in sokakta çalışan çocuklar ile ilgili yaptıkları bir çalışmada, çocukların boş zamanlarının çok olduğuna değinilmiştir. Boş zaman çokluğuna bağlı olarak, çocukların tehlikeli olabilecek ortamlarla tanışma ve etkileşim halinde bulunma ihtimalinin artabileceği ve suç sayılabilecek davranışlarda bulunma riskinin ortaya çıkabileceği üzerinde durulmuştur.

Kimi çocuk için okul, suça sürüklenmekten onu alıkoyan, zamanını okulda geçirdiği için kötü ortamlardan onu uzaklaştıran bir yer olarak görülmektedir. Bazıları eğer okul olmasaydı zamanlarının çok boş geçebileceğini ve bu sebeple daha çok suç sayılabilecek davranışlarda bulunabileceğini ifade etmiştir. Bu çocuklardan Ç13, okulun kendisi için suça sürüklenmekten geri tutan bir yer olduğunu belirtmiştir. Çocuklardan bazıları da okulda bazı öğretmenlerinin kendilerine nasihatlerde bulunduğunu bazı kötü

davranışlardan sakınmaları konusunda onları uyardıklarını bu sebeple okulun, suça sürüklenme noktasında engelleyici bir rolünün olduğunu vurgulamıştır:

"Okul beni suçtan geri çekiyor aslında okula gelmediğimde evde boş duruyorum burada kafam dağılıyor." (Ç13, K, 18)

"Hocalarla konuşuyoruz filan bazen ders yapmıyoruz konuşuyoruz böyle hocalar uyarıyor da kavga etmeyin şöyle yapın böyle yapın diye. Okulda hocalar iyiye yönlendiriyor." (Ç7, E, 16)

Çalışmadaki bazı çocuklar ise, okul arkadaşları ve idarecilerin olumsuz tutum ve davranışları nedeniyle, okuldan soğuduklarını ve dolayısıyla bu durumun, suça sürüklenmelerinde etkili bir faktör olarak gördüklerini ileri sürmüşlerdir. Çocukların bu görüşlerinin aileleri tarafından da desteklenmesi, önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Işık (2006, 292-293) da çalışmasında benzer bir bulguya ulaştığına işaret ederek, şiddet- baskıcı, ayrıştırıcı argümanların varlığı ve eğitim kalitesinin düşüklüğü ve okuldaki aktivitelerin yetersiz kalitede oluşu gibi sorunları, çocukları suça iten birer risk faktörleri olarak değerlendirmektedir. Okuldaki bu olumsuz hava nedeniyle suça sürüklediklerini belirten çocuk ve ailelere ait ifadelerden bazılarında aşağıda yer verilmiştir:

Okulda bazı arkadaşlarının işlediği bir hata yüzünden kendisinin de cezalandırıldığını ve şiddete maruz kaldığını, okuldan uzaklaştırıldığını söyleyen Ç4, bu olaydan sonra okuldan soğuduğunu ve okula devam etmediğini, bu durumun da suça sürüklenmesinde etkili olduğuna dikkat çekmiştir:

"Suçta biraz etkiliydi tabii, soğuttu okuldan, gitmek istemiyordum. Çünkü yapmadığım bir suç yüzünden üstüme atılan bir suç yüzünden herkesin içinde okuldan çıkarttılar. Soğudum okuldan gitmek istemedim. Müdürün mesela tavırları çok zoruma gitti. Ben suçsuz olduğumu söylediğim halde okulun ortasında bağırıyor ilk gördüğünde sopa çekti." (Ç4, E, 16)

Görüşülen ailelerden biri de çocuklarının okula devam etmediği için üzgün olduklarını ve bunun sebebinin okuldaki bir öğretmenlerden birinin çocukları hakkında yaptığı kötü bir yorum olduğunu belirtmiştir. Ondan sonra çocuklarının okulu terk edip sanayiye çalışmaya başladığını ve hata yaptığını söylemiştir:

"Okula gidiyorsa gitsin hiç bir sıkıntı yok. Hocaya gönderdim işten önce, hoca bundan olmaz sanayiye gönder dedi. Kardeşi var en küçüğü ona iyi dediler ama buna sanayiye götür dediler. O da bıraktı gitti, bunda biraz dinlemezlik var. Sonra o yüzden oldu." (A18, E, 42)

3.2. Arkadaş/Akran Etkisi: "Arkadaşları Ne Deseler Hemen Kamıyor"

Çalışmadaki çocuklardan bazıları, suça yönelmelerindeki en büyük etkenin arkadaş/akran çevreleri olduğunu belirtmiş hatta yaşadıkları durumdan dolayı arkadaşlarını suçlamış ve onlara kızgın olduğuna vurgu yapmışlardır. Bazı aileler de çocuklarının suça yönelmelerindeki en önemli etkenin, arkadaş/çevreleri olduğuna dikkat çekmiştir. Bu aileler, çocuklarının o arkadaşları ile ilişkilerine müdahale ettiklerini ancak bazen tüm uyarılarına rağmen çocuklarının kendilerini dinlemediğini eklemişlerdir.

Suçta sürüklenme hususunda arkadaşlarının etkili olduğunu belirten çocuklar; kıskanılma, onların onayını alma, onlara güvenerek ve onları dinleyerek yanlış bir davranışta bulunma, yardım etme amacı taşıma, aileden beklediği desteği görememe, arkadaşını kıramama durumu ve arkadaşı tarafından dalga geçilmekten çekinme nedeniyle suçla tanıştıklarını belirtmişlerdir. Örneğin çalışmadaki çocuklardan birinin; *"Arkadaşlarımdan etkilendim çünkü. Benim anneme küfretse ben döverdim dediler. Etmeseydim benimle dalga geçerlerdi. Pişman oldum kavga ettiğim için ama bugün yine küfretse yine döverdim."*(Ç2) şeklindeki ifadesine bakıldığında, çocuklar açısından arkadaş görüşünü ne derece önemli olabileceği ve davranışlarını yönlendirme gücü taşıyabileceği görülmektedir.

Birkaç arkadaşı ile beraber bir pazar yerini yakmaları sonucunda pazar alanına ciddi zarar veren ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen Ç15, bu durumun yaşanmasından dolayı kendini suçlu hissettiğini, o gün orada olmaması gerektiğini belirtmiştir. Ç15, yakın arkadaşlarından etkilendiği için ve onlara hayır diyemediği için bunu yaptığını dikkat çekmiştir:

"Arkadaşlarının etkisi, bilmiyorum vardır. O gün keşke orada olmasaydım pişmanım, yanlış zamanda yanlış yerde bulunduğum için. Ama işte onlara hayır diyemedim." (Ç15, E, 16)

"Birinci sınıfta bayağı bir hafta kadar kaçardı okuldan. Biraz arkadaşlarına takılma vardı o yüzden bayağı bir derslerine ara verdi. Son dönemlerde biz biraz üstüne düşsek de son döneme geldiği için bir kurtarma yapamadık. Arkadaşlarından etkilenir kaçardı sonra da o kötü olay oldu işte." (A1, E, 48)

"Arkadaşlarımdan etkilendim çünkü. Benim anneme küfretse ben döverdim dediler. Etmeseydim benimle dalga geçerlerdi. Pişman oldum kavga ettiğim için ama bugün yine küfretse yine döverdim."(Ç2, E, 15)

"Çocuğumun arkadaş seçimi hiç iyi değil, onlardan çok etkileniyor. Hatta o yüzden okul değiştik. Onun yaşındaki çocukların çoğu kavgacı ve bizimkinin başına böyle bir iş geldi, şikâyet ettiler ama genelde böyle. O yaştaki çocuklar böyle. Kavga etmekte birbirlerinden etkileniyorlar." (A2, K, 45)

"Herhalde arkadaşının etkisi var çünkü arkadaşına yok demiyor. Biraz bundan kaybediyor olabilir. O süreçte çocuğum, artık arkadaşlara uydu okumak bile istemedi o dönemler böyleydi. Okulu da bıraktı bir daha gitmedi ben de üzülmedim ama zorlamadım." (A4, K, 36,)

Suçta sürüklenmekte arkadaş etkisine dikkat çeken bu çalışmadaki çocukların bazılarındaki ortak nokta, suça sürüklenen ve madde kullan arkadaşına sahip olmaktır. Bu arkadaşlara sahip çocukların, giderek aileden ve ailenin kontrolünden, kurallarından uzaklaştıkları ve bu durumun suça yönelme ihtimalini arttırdığı düşünülmektedir.

Konu ile ilgili literatür incelendiğinde, arkadaş/akran etkisine dikkat çeken pek çok çalışmanın mevcut olduğu görülebilir. Örneğin; Adelaide (1956, 938), çocukların suça sürüklenme nedenlerini araştırdıkları bir çalışmada, daha çok aile ve sosyal çevrenin etkili olduğu sonucuna varmışlardır. Bahsedilen sosyal çevre içindeki en önemli taraflardan birinin, akran/arkadaş grubu olduğunu belirtmişlerdir.

Arkadaş/akran grupları içerisinde üretilen suç alt kültürünün varlığı, çalışmadaki çocukların ifadelerinden anlaşılmıştır. Arkadaşlar arasında yaratılan bu suç alt kültürü ile çocuk, gruba dâhil olmak ya da dışlanmamak ve arkadaş/akran onayını almak amacıyla suça sürüklenmektedir. Ailelerden bazıları da bahsedilen duruma dikkat çekmiş ve özellikle danışmanlık hizmeti gibi çocuk yararına odaklanan uygulamalarda, bu etkiye dâhil bir takım uygulamaların gerekliliğine vurgu yapmıştır.

3.3. Sosyal Çevrenin Etkisi

Çocuk suçluluğu konusunu irdeleyen araştırmaların pek çoğunda, konunun, hukuksal boyutundan ziyade sosyolojik ve psikolojik bir kökeni olduğundan, dolayısıyla çocuğun içinde bulunduğu çevrenin hem toplumsal hem de psikolojik boyutlarının önemli olduğundan bahsedilmektedir (Güngör, 2008, 26-27).

Çocuğun içinde bulunduğu toplumun kültürü onun, kabul gören ve istenen davranışlarda bulunmasını sağladığı gibi, istenmeyen ve zararlı kabul edilen davranışlardan uzak durmasına da etki eder. Burada kültürün iki yönlü etkisinden de bahsedilebilir. Yani olumlu yönlendirme sonucunda çocuk, düzene ve normlara uymakta ancak olumsuz yönlendirmeler ise onun, davranışlarında uyumsuzluğa, düzensizliğe hatta şiddet, saldırganlık ve nihayetinde suça yönelmesine sebebiyet verebilmektedir. Bu bilgiler ışığında aşağıda suça sürüklenme nedeni olarak sosyo- kültürel çevreye atıf yapan bazı ifadelere yer verilmiştir:

Görüşülen çocuklardan biri, suça sürüklenmesinde etkili olan en önemli şeyi içinde bulunduğu sosyal çevreye bağlamakta ve bu durumu tüm suça sürüklenmiş çocuklar için genellemektedir. "Bir insanın hatasından dolayı oradalar, yani çevrelerinden dolayı, kendi hatalarından dolayı değil. Her insan hata yapar ama onlar başkalarının hatasından dolayı orada kalıyorlar. Hem ceza alan çocuklar hem de oradaki çocuklar değil başkaları suçlu. Orada arada hakaretlere de rastladım, kendi aralarında tartışıyorlar, ben pek hoşlanmadım. Sürekli herkeste kaçma mevzusu vardı zaten sıkılıyorlar birbirlerine giriyorlar." (Ç10, K, 18)

Uyuşturucu madde kullanma sebebinin, içinde bulunduğu sosyal çevreye bağlayan Ç14 de, madde kullanımını önce çevresinde gördüğünü ve özendiği için kullandığını ancak daha sonra bırakmadığını belirtmiştir:

"Çevremde gördüm, nerden göreceğim ki? Gördüm, merak ettim ve başladım ama sonra bırakmadım. Bırakılmıyor ki kolay kolay." (Ç14, K, 17)

"Çevreme özendim. Dışarıdaki insanlara özendim, içmeye başladım. Sonra saçma olduğunu öğrendim ve bıraktım." (Ç9, E, 17)

"Çevremizin iyi olmadığını düşünüyorum ben. Dedikodu çıkıyor çocuklarımla ilgili olsun bizle ilgili olsun. İnsan her tarafa haber vermekten yoruluyor. Çocuklarımla mı ilgileneyim diğerleriyle mi, insan ister istemez bun alıyor. Çevreden dolayı çocuğumu bile umursamıyorsun bazen. " (A20, E, 42)

Son olarak çalışma bulgularına bakıldığında, oturlan yerin de suça sürüklenme açısından etkili bir faktör olabileceği görülmektedir. Oturlan yerin suç davranışına yönlendirme noktasında etkili olabileceğini savunan başka çalışmalara da rastlanmaktadır (Baykara- Acar, 2004, 13; Çifçi, 2009, 406).

Hırsızlık vakası nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen, suça sürüklenmiş çocuklardan biri, uyuşturucu madde kullandığını ve bu maddeye ulaşma noktasında hiç zorluk çekmediğini, çünkü oturdukları yerde bu maddeleri kolayca temin edilebildiğini hatta nerede, kimden, nasıl temin edilebileceğinin orada oturan herkes tarafından kolayca bilindiğini belirtmiştir. Çocuk ayrıca, oturdukları yerde bu tarz şeylerin zor olmadığını ve normal olduğunu eklemiştir:

"Bu maddeye tanıdığım bir kişiyle ulaştım. O, zaten orada satıyordu ben gidip oradan aldım, zor olmuyor. Konya'nın yarısından çoğu o adamdan alır zaten. Bizim orada normal ki, herkes biliyor zaten. Ama artık kullanmıyorum." (Ç5, E, 17)

"Bizim orda abdal-cingen filan var iyi bir yer değil, sevmiyorum.(Bunu ifade ederken, suratında iğrenme ve küçümseme ifadesi beliriyordu.) Babam orda görevi var tayini çıktı o yüzden oradayız. Farklı bir yerde oturmak isterdim orayı sevmiyorum iyi değil. Mahallede geçerken durduk yere sataşıyorlar. Kavga ettim ben de." (Ç2, E, 15)

"Yeni taşındık. Oradaki çevre iyi değildi. Her şey vardı uyuşturucu hap map her şey vardı komşularımızın hapse girip çıktıklarını duyuyordum, bahçelerinde kenevir yetiştirdiklerini duyuyordum. Sarçoğulunda sırf doğudan gelmişler o çevreden uzaklaşmak için buraya geldik. Çocuğum ordan etkilenmiş olabilir. Bize karşı çok iyilerdi aileleri anneleri babaları ama çocuğumun yaşlıları olsun Türk-Kürt ayrımına gidip siyaset yapıyorlardı. Seçim zamanı falan çok korkuyordum, toplaşp yürüyorlardı ya onlar bir yolda yürürse biz başka yoldan geliyorduk, eve gelene kadar stres oluyordum. Burası da iyi değil çok." (A2, K, 45)

3.4. Kitle İletişim Araçları ve Medya: "Sebebi Hep O Diziler"

Daha çok çocuk ve gençler tarafından sıkça kullanılan bu araçlar, giderek çeşitlilik kazanmakta ve riskli bir hal almakta, bu durum da kimi zaman doğrudan kimi zaman dolaylı yoldan suç unsuru sayılabilecek davranışları meydana getirmektedir.

Genel olarak katılımcılardan bazıları farklı düşüncelere sahip olsa da çoğunluğun, sosyal medya ve kitle iletişim araçları arasında bir ilişkinin olduğuna inandıkları, bu araçların suça sebebiyet vereceği görüşü üzerinde durulmuştur. Hatta cinsel istismar vakası nedeniyle danışmanlık hizmeti alan çocuklardan biri, suça sürüklenme nedenini izlediği dizilerdeki çekici ve etkileyici sahnelerle bağladığını şu ifadeyle açıklamaktadır: "Abla sebebi hep o diziler. Annem zaten sosyal medya yüzünden başıma bir şey geleceğini biliyordu kullanma kapat falan diyordu. Keşke dinleseydim" (Ç1).

Yine çocuklardan birinin izlediği dizi üzerinden verdiği örnek oldukça ilgi çekici bulunmaktadır. Çocuk "01 Adana" adlı bir dizinin akranları arasında giderek beğenildiğini ve çokça takip edildiğini ifade etmiş ve bu dizide suç davranışına yönelik bir özendirme durumundan bahsetmiştir. Çocuğun: "Adana'da çekiyorlar nerde ne satıyorlar çok açık gösteriyor. Mesela ben hiç Adana'ya gitmedim ama şimdi gitsem nerde, ne uyuşturucu alınır biliyorum, gider alırım." (Ç4) şeklindeki ifadesiyle, medya yoluyla suçun öğretilmesine dikkat çekmektedir. Ayrıca bazı çocuklar hem kendileri hem de yakın çevreleri açısından benzer örneklerle işaret ederek, kitle iletişim araçları yoluyla suç davranışının kolay öğrenildiğini belirtmişlerdir.

Çocukların çoğu daha çok savaş, saldırganlık ve kahramanlık içerikli diziler izlediğini ve bunun sebebinin de oradaki bazı karakterleri kendilerine yakın hissetme, diğer dizileri sıkıcı bulma, aksiyon içerikli sahnelerden hoşlanmaya bağlamaktadırlar. Genel olarak çocukların başta televizyon olmak üzere, bahsedilen araçlarla çokça vakit geçirdikleri öğrenilmiştir:

"Bir iki tane dizi var eskiden daha çoktu da şimdi söz var, arka sokaklar var Kurtlar Vadisi, Diriliş Ertuğrul, Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz. Zaman geçirmek için o da arada sırada izliyorum. Diğerleri sıkıcı. Bunlar birinin suç işlemesine etkili olabiliyor, evet. Bazıları var millete sarkıyor bazıları var kafası güzel millete sarkıyor başka bir şeyler daha yapıyor adam öldürüyorlar falan. Vardı eskiden benim öyle tanıdıklarım. Şu an cezaevindeler. Zaten kafası güzel olunca hiç bir şey anlamıyorlar ki." (Ç5, E, 17)

"Ben "Diriliş Ertuğrul, Savaşçı, Yenilmez" diye bir film var. Diriliş Ertuğrul'da Ertuğrul var kendime yakın hissettiğim. Heyecanlı, iyi kılıç tutuyor, savaşçı. Bi de "Savaşçı" diye bir film var adama savaşçı diyorlar ona benzetirim. Adam kılıç falan kullanıyor. Güçlü olduğu için yakın hissediyorum, etkiliyor." (Ç2, E, 15)

"İnternet suçu etkiler, internet kullanırsan iyi yerler de var kötü yerler de var. Sosyal medyada falan yolsuzlukla alakalı bir şeyler yapıyorsan girersin nasıl yapılır, bakarsın görürsün. Zaten girenler olmuş. Benim duyduğum var arkadaşlardan." (Ç6, E, 15)

Çalışmada elde edilen bulgulara bakılarak, suç ve medya arasında ilişki olabileceği, kitle iletişim araçları ve medyanın, suçu başlatabilen bir yönünün olabileceği düşünülmektedir. Yapılan bu çalışma ve sayılan diğer çalışmalara genel olarak bakıldığında, kitle iletişim araçları ve medya yoluyla çocuğa suç davranışı öğretilmekte ve özendirilmekte, böylece suç sayılan davranış; normal, çekici ve aksiyonlu bir özellik kazanmaktadır, denebilir.

3.5. Ekonomik Durum

Suç ve çocuk suçluluğunda etkili olan faktörleri araştıran pek çok çalışma, suç ile ekonomik yetersizlik arasındaki yakın ilişkiye değinmiştir. Ekonomik koşulları, suçun başlamasında veya devam ettirilmesindeki en önemli gerekçelerden biri olarak gören çalışmaların sayısı oldukça fazladır.

Çalışmada katılımcıların bir kaçı (çok iyi olmasa da ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini belirtenler) hariç genel olarak, ekonomik durumlarının, orta ve alt seviyede olduğunu düşünmektedir. Çocuklardan

bazıları, ekonomik koşullarını yeterli bulmadıkları gerekçesiyle okulu terk edip sanayide çalışmaya başladıklarını belirtmiştir. Çocukların çalışma hayatları ile ilgili bulgulara bakıldığında; 5 kişi hariç diğer çocukların hepsinin çeşitli işlerde çalışmakta olduğu görülmektedir. Konu hakkında aile ile yapılan görüşmelerde, bazı ailelerin çocuklarının suça sürüklenme nedenlerini bazen başka faktörlerin yanında, bazen tek başına ekonomik gerekçelere bağlaması dikkat çekmektedir.

Hırsızlık vakası nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan birinin ailesiyle yapılan görüşmede aile, çocuklarının suça sürüklenme nedenini, arkadaş çevresi ve ekonomik faktöre bağlamaktadır. Çocuklarının bir takım isteklerini karşılayamadığını belirten aile, bu durumun çocuklarının suça sürüklenmesinde etkili olabileceğine değinmektedir:

"Arkadaşlara uydu bir ikincisi parasız kaldı. Ben öyle düşünüyorum çünkü o dönemlerde havuz açıldı, bana sürekli para ver diyordu oğlum. O zamanlar 25 ya da 50 TL. Arkadaşlarının hepsi gidiyor, ben havuza gideceğim diyordu. Bende yoktu mesela veremiyordum. Yani ben diyorum para başka bir şey değil." (A4, K, 36)

"Çocuğum hata yapmaz düzgün bir işe girmeden. Dediğim gibi oğlum okulu bıraktı açıktan okuyor. Para vermediler iş yerinde diyor. Bunun istediği meslek kaynak, ben gönderdim, ben diyor 2000 liradan fazla maaş isterim diyor. Onlar 1500 veririyor diyor, o da gitmiyor. Bir işe girmesi lazım başka türlü hata olmaz." (A5, E, 42)

Geleri (2010, 37-38)'nin çalışmasında da benzer sonuç ortaya konmakta ve ekonomik koşulların düzeltilmesi ile suç davranışının tekrarlanma olasılığının düşebileceğine atıfta bulunmaktadır. Kısaca düşük bir ekonomik profile sahip olmak ile suça sürüklenme arasında kaçınılmaz bir ilişkiden bahsetmek mümkün değildir. Fakat hem bu çalışmada hem de konu hakkında yapılan daha önceki pek çok çalışmada, bunların birbirini tetikleyen etmenler olduğu görülmektedir.

3.6. Aile Faktörü: "Hiç Girmesek Olur Mu Oralara?"

Ailenin suçun meydana gelmesinde etkili olan en önemli faktörlerden biri olduğu, hep tartışılan bir konudur (Maxwell, 2001, 265). Öncelikle suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuk ve ailelerin ilişkilerinin nasıl olduğu hem çocuk hem de ailelere sorulmuştur. Genel olarak, aile üyelerinden çekinen, azar işitmekten korktuğu için onlarla pek bir şey paylaşmayan, aile üyelerini ilgisiz veya aşırı otoriter bulan, ebeveyn-çocuk ilişkisini pek sağlıklı bulmayan çocukların varlığı dikkat çekmiştir. Ayrıca suça sürüklenme sebebinin ailesine bağlayan çok sayıda çocukla karşılaşmıştır. Hatta bazı aileler de bu görüşü desteklemekte, çocuğunun suça sürüklenme nedenini kendilerine bağlamaktadır. Bu aileler suçun kendilerinden kaynaklanma gerekçesini; yeterince ilgilenmeme veya aşırı otoriter olma, iş nedeniyle çocuklarıyla az vakit geçirme ve ekonomik olarak onları yeterince desteklememeye bağlamaktadırlar:

Bu durumda evet, onlar (ailem) sebep oldu. (Çocuğum bunu söylerken suratında, nefret ve sinirlilik belirtilerinin olduğu gözlemlenmiştir). Bir iki kere kavga ettim suçum yokken onlarla. Sonra da öyle oldu zaten." (Ç5, E, 17)

"O dönemlerde düşünüyorum biraz fazla üstüne gidiyordum, kızırıyordum bağıırıyordum, dövüyordum. O çocuğum yanına gitme diyordum gidiyordu istemiyordum ama yani bazen kendimi de suçluyorum." (A4, K, 36)

"Babamla zaten görüşmüyorum ne zamandır bir kardeşimi getirip götürüyordu o da son zamanlar kendi gidip gelmeye başladığı için görüşmüyorum. Nedeni yaptığı şeyleri kendi yüzünde görüp öğrenmem. Bir de baba gibi değildi, sürekli başka yerlere giderdi. Biz bir aile gibi değildik zaten. Ben çocukken de çok ayrılıp barışmışlar. Zaten annemi 15-16 kez aldatmış." (Ç11, K, 17)

Katılımcılardan elde edilen bilgilere bağlı olarak, aile içi ilişkilerin sorunlu oluşu, suçun meydana gelmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Aile ilişkilerinin sorunlu oluşuyla bazı çocuklar, yalnızlığı tercih etmekte ve kendini aileden soyutlamaya çalışmakta, bazıları ise arkadaşları ile daha fazla vakit geçirmeyi tercih etmektedir.

Katılımcılar tarafından dile getirilen aileye ilişkin sorunlardan biri de çocukların yaşamış olduğu anne- baba eksikliğidir. Ölüm, boşanma veya ayrı yaşama gerekçesiyle, aile sisteminin eksik bir yapıda olması bazen doğrudan bazen de dolaylı yoldan sapma ya da suç sayılan davranışa yönelmeye yol açabilmektedir. Çalışmada çocuklardan ikisinin ailesinin boşandığı görülmüştür. Her iki çocuğun da annesiyle beraber yaşadığı ve babalarına kızgın oldukları öğrenilmiştir. Çocuklar, babalarının ihanetiyle aile bütünlüklerinin bozulduğunu, ona kızgın olduklarını ve onunla görüşmediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca her iki çocuğun babasına karşı öfkelerinin hala devam ettiği gözlemlenmiştir:

"Babadan bahsetmek istemiyorum. Zaten o dönemler çok şey oldu. O tedbirin çıkmasında da zaten onun etkisi var tabi. Bu konuyu kapatsak? (o esnada çocuğum ifadesinden babasına olan kızgınlığının hala devam ettiği gözlenebilmekteydi.)" (Ç19, E, 16)

"Biz babasından ayrıldık babasından çok nefret ediyordu, babası hiç arayıp sormuyor, bize faydası yok. Kızım, arayıp sormuyor ben alışkınım ama kardeşimi arayıp sorsaydı diyor. Biz ayrıldıktan kaç sene sonra oldu bu kavga üçüncü sınıftayken ayrıldık orta ikide ya da orta sonda oldu bu kavga ama vardır tabii etkisi bence." (A11, K, 37)

Çoban (2012, 182) yaptığı bir çalışmada da ailenin parçalanmış olması ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ailedeki birey eksikliği otorite eksikliği ile açıklanmaktadır. Barış (2009, 20) da sokakta yaşayan çocuklar hakkında yaptığı bir çalışmada suça sürüklenme ihtimali olarak, çocukların parçalanmış ailelerden gelmiş olmasının önemli olduğunu, bu durumun beraberinde pek çok soruna yol açtığını ileri sürmüştür.

Aileye ilişkin sorunlardan bir diğeri, ailedeki ilgi ve sevgi eksikliğidir. Bu çalışmada çocuklar tarafından en çok dillendiren ailevi sebep, çocukların aile üyelerinin pek ilgili olmamalarıdır. Çocuğu uyuşturucu madde kullandığı için hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ailelerden biri ile yapılan görüşmede aile, çocuklarının madde kullandığını okuldan aramaları ve hastaneye gitmeleri ile öğrendiklerini dile getirmiştir. Ayrıca aile, çocuklarının madde kullandıktan sonra kendine zarar verdiğini bildiğini ama çocuklarının vücuduna bakmadığını ve bu durum hakkında yapacakları bir şeyin olmadığını ekleyerek yeterince ilgili olmadıklarına değinmiştir:

"Çocuğu hastaneye götürüne kadar ben zaten hap kullandığını bilmiyordum. Okuldan telefon açtılar burdan gittik, hastaneye götürünce öğrendik uyuşturucu kullandığı tahlilde çıkınca öğrendik. Okulda almış bir arkadaşından almış. Arkadaşının ismini ver dedik ismini vermedi tanımıyorum dedi. Bir kere kullandım diyor ama bilmiyorum. Artık bir kere mi kullandı, iki kere mi kullandı? Sordum bunu kullanan bu kadar yapıyor muymuş dedim hissetmiyorsun ki diyor. Evet, madde kullandıktan sonra kolundaki izleri görmedim. Biliyoruz ama görmedik. Kendi canını kendi yakar ben ne yapayım dedim. Yeterince ilgilenemiyoruz ama yapacak bir şey yok. İlgilenmezsen çocuklarla suç olur." (A14, E, 41)

Görüşme yapılan çocuklardan biri, hakkında verilen danışmanlık tedbir kararı ile ilgili süreçte ailesinin pek ilgili olmadığına vurgu yapmıştır. Anne ve babasının süreç hakkında haberdar olmadıklarını ve babasının, durumu basite aldığını, babasına ait bir ifadeyle belirtmiştir:

"Yani şu an haberleri yok şu an konuşmamızdan haberleri yok bir ara annem söylemişti. Ondan sonra babam, Allahtan cinayet işlemedi filan diye öyle şeyler oluyor." (Ç8, E, 18)

Konu hakkında yapılan başka çalışmalarda benzer bulgulara rastlanmıştır. Çalışmalarda ailede sevgi eksikliği ve huzursuz ortamın çocukların suça sürüklenmesinde önemli etkenler olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin; Loeber ve Stouthamer Loeber (1987, 29-149) de çocuk suçluluğun nedenlerini araştırdıkları bir çalışmada, aileye bağlı faktörlerin yoğunlukta olduğuna dikkat çekerek, ailedeki ilgisizliğin ve alakasızlığın sonucunda çocuklarda oluşan ruh halinin riskli davranışlara sebebiyet vereceğini tartışmışlardır.

Aileye ilişkin nedenlerden biri de ailede suçlu bireyin oluşudur. Ailede suçlu bir bireyin varlığı, çocuğun yanlış model almasına sebep olabilmekte ve onun doğru ile yanlış kimi zaman ayırt etmesinde sorun yaşamasına ya da sorunların çözümünde yanlış yöntemler tercih etmesine neden olabilmektedir. Çalışmada ebeveynleri içerisinde ve aile üyeleri arasında suç geçmişi olan birkaç çocuk olduğu görülmüştür:

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan birinin ailesiyle yapılan görüşmede anne, eşinin yıllar önce kavga nedeniyle birini bıçakladığını ifade etmiştir. Ancak eşinin başta ceza almadığını, aradan zaman geçtikten sonra davanın yeniden açıldığını ve eşinin ceza aldığını belirtmiştir. Önce hapis daha sonrada da hâlâ devam eden bir denetimli serbestlik durumu olduğunu eklemiştir:

"Kavgadan dolayı akrabalar arasında kavga, bıçaklama, yaralama vardı. Baya yıl aşımaya uğradı, dosyaya bakılmadı ama 5 yılı geçtikten sonra raflar incelenince patlama yapmış, eşim hapse girdi. 6 ay yattı 3 sene denetim serbestlik şu an 1 yılı tamamladı." (A10, K, 40)

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan birine ailesinde suç işlemiş bireyin olup olmadığı sorulduğunda, babasının yıllar önce cinayet nedeniyle ceza aldığını belirtmiştir. Babasının amcasıyla kavga ettiği esnada amcasını bıçakla öldürdüğünü ve bu olayı pek anlatmadığını, senelerce hapiste kaldıktan sonra çıkıp annesiyle evlendiğini eklemiştir:

"Babam bir kavgada birini öldürmüş ben doğmadan bayağı bir önce. 6 sene içeride kalmış annemle nişanlıyken. Çıktıktan sonra askere gitmiş ve annemle evlenmişler. Babam hiç bahsetmiyor da annem bahsediyor. Amcasıymış babamı herkesin ortasında dövüyormuş, babamın boğazını sıkmış nefes almamış, herkes ayırmaya gitmiş gidememiş. Adamın elinde bıçak varmış, adam çok iri yarıymış, babam da cılızmış. Babam da elinden bıçağını alıp birkaç kere bıçaklamış onu sonra bacağına saplayacağım derken üzerine düşmüş ciğerine saplanmış ölmüş." (Ç13, K, 18)

Çocuğu cinsel istismar vakası nedeniyle danışmanlık tedbiri alan ailelerden biri ile yapılan görüşmede baba, eşinin herhangi bir suç geçmişinin olmadığını fakat kendisinin olduğunu belirtmiştir. Baba, bundan birkaç yıl önce çalıntı bir mal alıp kanuna aykırı bir şekilde satış yaptığı için hapis cezası olduğunu ifade etmiştir:

“Eşimin yok öyle ama benim var. Çalıntı mal satın aldık, faturasız satış yaptık. İki ay cezaevinde kaldım.” (A1, E, 48)

Kızmaz (2006, 108-109)'ın mükerrer suçlular ile ilgili yaptığı bir araştırmada da benzer bulguya dikkat çekilmiştir. Çalışmasında katılımcıların %62, 5'inin ailesinde suçlu bireylerin olduğunu belirtmiş ve bu kişilerin model alma yoluyla taklit edilmesinin, suç davranışını doğurduğunu tartışmıştır.

Çocuklar tarafından aileye ilişkin dile getirilen sorunlardan biri de, aile içi şiddettir. Çocuk suçluluğuna ilişkin sebepleri ele alan çalışmalarda aile içinde yaşanan şiddet ve çatışmaların, suç davranışının ortaya çıkmasında büyük katkısının olduğuna değinilmektedir. Görüşülen çocuklardan biri ile yapılan görüşmede çocuk, ailede babasının kendisine zaman zaman şiddet uyguladığı için ailesini sevmediğini belirtmiştir. Çocuğa, şiddete uğradığı zaman kendisini nasıl hissettiği sorulduğunda, çocuğun duyulandığı gözlemlenmiş ve çocuk soruya cevap vermek istemediğini ifade etmiştir:

“Bir iki kere bacağı kırıldı. Arada oluyordu. (Bunu söylerken çok duygusaldı ve ağladı. Ayrıca sinirlendiği gözlemlenmiştir.) O yüzden onları sevmiyorum, evet. Başka ailede olsaydım diyorum, şiddet olduğu için eskiden, sevmeyişim için başka da yok.” (Ç5, E, 17)

Çocuğun ailesiyle yapılan görüşmede baba, çocuğuna şiddet uyguladığını belirtmiş ve bu durumdan dolayı, çocuğunun kendisini polise şikâyet ettiğini eklemiştir:

“Bilmiyorum, değnekle bir şeyle vurdum, bardakla plastik bardakla vurdum, kafaya vurdum. Hastaneye götürürnce ifade almışlar bisikletle gittik hastaneye orda sordu polis ne oldu diye, ben de dedim kafasını yardım! (bunu söylerken oldukça soğukkanlıydı) İfademi aldılar.” (A5, E, 42)

“Bazen katı kurallar koyuyorlar. Mesela bir şey dediğim zaman, karşılık verdiğim zaman kızıyorlar, döverim diyorlar. Küçükken arada babam vuruyordu, suça göre vuruyordu ya da konuşuyordu.” (Ç6, E, 15)

“Babası genelde kimsenin olmadığı bi odaya çeker nasihat ediyor konuşuyor. Dinlerlerse dinliyor, dinlemezlerse yapacak bir şey yok, babamız bizim biraz sinirli öyle olaylar oldu mu sabredemiyor, bazen vuruyor.” (A2, K, 45)

“O dönemde çok kızardım çok üstüne giderdim yapma diye mesela dışarı çıktığı zaman bağırırdım, döverdim. Yani o dönem çok dövmüşümdür. Bilmiyorum belki de daha anlayışlı olsaydım, bazen isteklerini yapsaydım öyle olmazdı.” (A4, K, 36)

“Çocuğuna acımayacaksın aslında. Biz çok kötüydük, çoluk çocuk hepimiz çok kötüydük. Evlat olmasa belki öldürürdüm! ama evlat olduğu için çok ta vurdum. Bize yakışmaz, buraya gelmişiz bizim paramız da var, fakir çocuğu da değiliz. Ben Suriye'de ayakkabı toptancısıydım. Durumum çok iyi öyle bir sıkıntımız da yok, para istiyorsan gel benden iste.” (A18, E, 42)

Aile içi şiddete yönelik bu bulgulara benzer bilgiler elde eden başka çalışmalar da mevcuttur. Örneğin (Gökçeaslan Çiftçi 2008, 80) kapkaç suçundan hüküm giyen suçlular hakkında yaptığı bir çalışmada, görüştüğü kişilerin yarısından fazlasının, çocukluk döneminde babaları tarafından şiddet görmüş olduğunu ortaya koymuştur.

4. Sonuç

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında, suça sürüklenme nedeni olarak öncelikle aileden kaynaklanan nedenlere değinilmekte ikinci sırayı ise, akran/arkadaş etkisi almaktadır. Daha sonra ise sırasıyla; okul, sosyal çevre (akrabalık, komşuluk, yaşanan yer), medya, ekonomik faktörler gelmektedir. Çalışmada suça sürüklenme nedenlerinin çeşitlilik gösterebileceği ve bazı durumlarda birden çok değişkenin aynı anda bir arada olabileceği görülmüştür. Katılımcılar tarafından dile getirilen aile içi ilgisizlik, suçun meydana gelmesinde en çok üzerinde durulan kavram olmaktadır. Yani çalışmada çocuklar tarafından en çok dillendiren ailevi sebep, çocukların aile üyelerini ilgisiz bulmalarıdır. Ailede sevgi eksikliği ve huzursuz ortam, çocukların suça sürüklenmesinde önemli etkenlerdir. Çalışmada, ailede suçlu bireyin oluşu ve yanlış model almanın da suç davranışının ortaya çıkmasına sebep olduğu görülmektedir.

Çalışmada suça sürüklenen çocukların, akranları ile ilişkilerinin, suça yönelmelerinde etkili olduğu görülmüştür. Katılımcıların bazıları suça sürüklenmedeki etkili faktörün, akran/arkadaş çevreleri olduğunu ileri sürmektedir. Çalışmadaki katılımcıların bir bölümü, okula ilişkin olumlu değerlendirmelerde bulunmuş ve okulu meslek sahibi olmalarında bir köprü olarak değerlendirmiştir. Bu çocuklar, ayrıca okul nedeniyle boş zamanlarının azlığına dikkat çekerek, dışardaki bazı tehlikelerden ve kötü ortamlarla daha az etkileşim halinde bulduklarını dolayısıyla okulun suça sürüklenmelerinde engelleyici bir yönünün olduğunu dile

getirmişlerdir. Çocuklardan bazıları ise okuldaki olumsuz ilişki ve iletişimin, suça sürüklenmelerindeki başat faktörlerden biri olduğuna vurgu yapmışlardır.

Bazı çocukların, suç eylemini bilmelerine rağmen çevreleri tarafından dışlanma ya da güçsüz bulunma endişesiyle suça yöneldikleri görülmüştür. Katılımcıların çoğunluğunun, sosyal medya ve kitle iletişim araçları arasında bir ilişkinin olduğuna inandıkları, bazılarının da suça sürüklenmelerinde bu faktörün etkili olduğunu düşündükleri görülmüştür. Çocukların çoğu daha çok savaş, saldırganlık ve kahramanlık içerikli diziler izlemektedirler. Bazı katılımcılar suç davranışının ortaya çıkmasını ekonomik olumsuzluklara bağlamakta ve koşullarını düzeltilmesi halinde suç davranışının engellenebileceğini düşünmektedirler.

KAYNAKÇA

- Adelaide, M. Johnson (1956). Causation of Juvenile Delinquency. *American Academy of Pediatrics*, s.934-39.
- Akyüz, Emine (2011). *Suçta Sürüklenen Çocukların Hakları*. (İçinde: Suçta Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar, Eds: Süleyman Hançerli, Bilal Sevinç, Cüneyt Gürer, M.Cihat Öner). Ankara: Sabev Yayınları.
- Avcı, Müjdat (2015). *Çocuk Suçluluğu: Erzurum İl Merkezi Üzerine Bir Çalışma*. 1. Baskı, Gece Kitaplığı.
- Barış, İsmail (2008). *Sokakta Yaşayan Çocuklar ve Aileleri: İstanbul Örneği*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baykara Acar, Yüksel (2004). *Cinsel suçtan hükümlü çocuklarla grup çalışması: Ankara çocuk ıslahı örneği*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Brendgen, Mara, Vitaro, Frank ve Bukowski William M (1998). Affiliation With Delinquent Friends: Contributions of Parents, Self-Esteem, Delinquent Behavior And Rejection By Peers. *Journal of Early Adolescence*, S.183, s.244-265.
- Bronfenbrenner, Urie (1986). Ecology of The Family As A Context For Human Development: *Research Perspectives. Developmental Psychology*, S.22(6), s.723-742.
- Büyükköztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F, 2012. *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 13. Baskı, Ankara: Pegem Yayınları.
- Çıfci, Elif 2009. Kapkaç Suçundan Hüküm Giyenlerin Toplumsal Alandan Dışlanma Süreçleri. *e-Journal of New World Sciences Academy*, S.4(4), s.406-21.
- Çoban S, 2012. *Sosyal Çevrenin Etkilerinin Çocukların Suç Ve Problemleri Davranışları İle İlişkileri*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Danış, Zafer (2006). Davranış Sistemlerinde Ekolojik Sistem Yaklaşımı. *Aile ve Toplum Dergisi*, S.8(3), s.45-53.
- Dolu, Osman (2010). *Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Dönmezer, Sulhi (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Erman, Tahire (2007). Çandarlı-Hıdırlıktepe (Altındağ-Ankara) Örneği Üzerinden Suç ve Mekan İlişkisi ve Mahalleli Deneyimleri. *TMMOB Bülteni*, S.6, s. 30-33.
- Geleri , Aytekin (2010). Şehirlerde Suç Önleme Politikalarının Geliştirilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, S.12(3), s.23-39.
- Gottfredson, Micheal ve Hirschi, Travis (1990). *A General Theory of Crime*, Stanford: Stanford University Press.
- Göç, Lütfü (2006). *Çocuk Suçluluğu ve Polisin Yaklaşımı*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Gökçeaslan Çiftçi, Elif (2009). Kapkaç Suçundan Hüküm Giyen Yetişkinlerin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Sapma Davranışlar Açısından İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, S.18(18), s.73-86.
- Gültekin Akduman, Gülümser, Akduman, Barış ve Cantürk, Gürol (2007). Ergen Suçluluğunda Bazı Kişisel ve Ailesel Özelliklerin İncelenmesi. *Türk Pediatri Araştırmaları Dergisi*, S.42(4), s.156-161.
- Güngör, Mehmet (2008). Evrensel Bir Sorun Olarak Çocuk Suçluluğu ve Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.1(1), s.25-43.
- Hagan, Frank (1991). *Introduction To Criminology: Theories, Methods And Criminal Behavior*. California: Sage Publications.
- Işık, Halil (2006). Çocuk Suçluluğu ve Okullar İle İlişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 72, s.287-299.
- İçağasıoğlu Çoban, Arzu, (2011). *Göçmen Ailelerin Uyum Süreci: Kaynaklar Ve Engeller*. (İçinde: Özkan, Yasemin, Ed: Sosyal Dışlanma Ve Aile: Sosyal Hizmet Müdahalelerinde Güçlendirme Yaklaşımı), Ankara: Maya Akademi Yayınevi.
- Karataş, Zeki (2016). *Çocuk Adalet Sistemi Kapsamında Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Uygulamaların Nitel Analizi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kızmaz, Zahir (2005). Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, S.29 (2), s.149-174.
- Kızmaz, Zahir (2006). *Cezaevi Müdavimleri İnatçı Suçlular*. Ankara: Orion Yayınevi
- Kızmaz, Zahir (2007). Mükerrer Suçlulukla İlgili Değişkenler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.17(2), s.227-249.
- Kızmaz, Zahir ve Bilgin, Rifat (2010). Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar ve Suç: Diyarbakır Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, S.9 (32), s.269-311.
- Kümbetoğlu B, 2005. *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Loeber, Rolf ve Stouthamer-Loeber Magda, 1987. *Family Factors As Correlates And Predictors of Juvenile Conduct Problems And Delinquency*, Chicago: University of Chicago Press.
- Maxwell, S. Royo (2001). A Focus on Familial Strain: Antisocial Behavior and Delinquency In Filipino Society. *Sociological Inquiry*, S.71(3), s.265-292.
- Neuman WL, 2012. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. İstanbul: Yayın Odası.
- Ögel, Kültekin ve Aksoy, Alper (2007). Tutuklu ve Hükümlü Ergenlerde Madde Kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, 8, 1, s.11-17.
- Patton, M. Quinn (2014). *Nitel Araştırma Ve Değerlendirme Yöntemleri*. (Çeviri Ed: Bütün, Mesut ve Demir, S. Beşir). 1.Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Polat A, 2014, Suç önleme. 1.Baskı, İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Uluğtekin, Sevdâ (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*. Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Vigil, J.Diego (2002). *A Rainbow of Gangs: Street Cultures In The Mega City*. Texas: University of Texas Press.
- Yavuzer, Haluk (1992). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yılmaz, Hasan ve Eker, Ahmet (2011). *Çocuk Aile ve Suç*. (İçinde: Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. Eds: Süleyman Hançerli, Bilal Sevinç, Cüneyt Gürer, M.Cihat Öner) Ankara: Sabev Yayınları, s.177-197.
- Zastrow, Charles (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*. 1.Baskı, Ankara: Nika Yayınevi.